

Pribegi în propria țară. Drama basarabenilor și bucovinenilor refugiați în județul Vâlcea în tragicul an 1940

Lăcrămioara Sîiulescu*
Flavius-Cătălin Sîiulescu**

Keywords: territorial rape, refugee, Bessarabian, Bukovina people, tolerance, solidarity, the tragic year 1940, Valcea county.

Summary: *"Wanderers in their own country. The tragedy of Bessarabian and Bucovina people refugees in Valcea county in 1940, a tragic year"* describes the arrival of these unfortunate refugees in Valcea trying to escape from the red plague brought in Bessarabia and Northern Bukovina by the troops of the Soviet dictator Stalin. The large number of refugees and the lack of an evacuation plan exceeded the organizational capacity of the authorities and with all the goodwill of the local population, there were complaints about the precarious condition of Bessarabians and Bucovina people. This study deals with the relations between locals and refugees, generally peaceful (proven by the voluntary financial and material efforts), the incidents inherent in these situations, the integration of refugees into local community, by setting up an Office of Refugees and ending with their return to Bessarabia and Bukovina, in 1940.

Cuvinte-cheie: rapt teritorial, refugiați, basarabeni, bucovineni, toleranță, solidaritate, anul tragic 1940, județul Vâlcea.

Sumar: Studiul descrie sosirea acestor refugiați nefericiți în Vâlcea, încercând să scape de ciuma roșie adusă în Basarabia și nordul Bucovinei de trupele dictatorului sovietic Stalin. Numărul mare de refugiați și lipsa unui plan de evacuare a depășit capacitatea organizatorică a autorităților și, cu toată bunăvoința populației locale, au existat plângeri cu privire la starea precară a condițiilor basarabenilor și bucovinenilor. Acest studiu se ocupă de relațiile dintre localnici și refugiați, în general pașnice (dovedite prin eforturile voluntare financiare și materiale), incidentele inerente, integrarea refugiaților în comunitate, prin înființarea unui Birou al refugiaților și se încheie cu întoarcerea lor în Basarabia și Bucovina în 1940.

Una din marile probleme generate de raptul teritorial din vara lui 1940 a reprezentat-o drama refugiaților din teritoriile vremelnice aflate sub stăpânire străină. Conștienți de caracterul antiromânesc al ocupanților sovietici, hortyști sau bulgari, sute de mii de cetățeni români au luat calea pribegiei, despărțindu-se de locurile natale, de averea strânsă și de multe ori de cei dragi, cu speranța reîntoarcerii și rezidirii spiritualității românești în aceste teritorii dezrădăcinate. "Pe umerii țării s-au adunat noi probleme prin pătrunderea refugiaților care cereau adăpost, hrană și locuri de muncă, și prin pierderea a unei părți din grâнарul României, sudul Basarabiei"¹.

---

* **Lăcrămioara Sîiulescu**, profesor, Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”, Râmnicu-Vâlcea, e-mail: lacramioara2704@yahoo.com.

** **Flavius-Cătălin Sîiulescu**, profesor, Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”, Râmnicu-Vâlcea, e-mail: siiulescu_catalin@yahoo.com.

Din moment ce vestea cedării s-a răspândit, un val de mașini, căruțe, trenuri au început să se îndrepte spre interiorul țării cu refugiați².

Vor primi ajutor material și moral, asistență sanitară și hrană din partea localnicilor, în punctele de tranzit și în gări, primul ministru Gheorghe Tătărescu angajând guvernul României față de refugiați, declarând că „Această populație va fi susținută și ocrotită prin toate puterile noastre. În câteva zile (era 2 iulie 1940 – n.ns.), Guvernul va întocmi legea prin care se va constitui fondul de ajutorare permanentă a populației românești refugiate din Basarabia și nordul Bucovinei”³.

În baza deciziei ministeriale nr. 7994 din 17 iulie 1940 s-a înființat, pe lângă Ministerul de interne, *Comisariatul general al pentru asistența populației venite din Basarabia și Bucovina*, cu scopul de „a îndruma și controla ... întreaga operă de amplasare și ajutorare a acestei populații”. Populația refugiată era împărțită în patru categorii: a) funcționarii și familiile lor; b) liber-profesioniști de toate categoriile; c) proprietarii agricoli, industriași și comercianți și d) populația civilă și copii⁴.

Până la sfârșitul anului 1940, se refugiaseră în România, din Basarabia și nordul Bucovinei un număr de 220.501 persoane⁵, ameliorându-se cadrul legislativ în acest domeniu. La 17 septembrie 1940, se publica în *Monitorul Oficial* decretul-lege nr. 3129 privind înființarea Comisariatului General al Refugiaților din Basarabia și Bucovina, subordonat Ministerului Afacerilor Străine, având comisar șef pe basarabeanul Dumitru Topciu⁶. În vederea optimizării activității instituțiilor abilitate cu ajutorarea refugiaților, prin decretul-lege nr. 680 din 17 martie 1941 se contopeau comisariatele generale de refugiați din teritoriile ocupate vremelnic în Comisariatul General al Refugiaților⁷, din 29 aprilie 1941 acesta devenind subdiviziune administrativă a Subsecretariatului Colonizării și Populației Evacuate⁸.

Pe teritoriul județului Vâlcea, primii refugiați au sosit la începutul lunii iulie 1940. Printr-un Proces-verbal al întâlnirii operative în vederea asigurării condițiilor pentru refugiații de peste Prut, din 4 iulie 1940, prefectul județului informează primarii comunelor Râmnicu-Vâlcea, Drăgășani, Ocnele Mari, Călimănești, Brezoi și Băbeni, pe șefii polițiilor comunale, pe medicul primar și pe directorul Seminarului Teologic din Râmnicu Vâlcea și părintele I. Tomescu despre necesitatea întocmirii situațiilor cu camerele disponibile din fiecare localitate, spre a cunoaște capacitățile de cazare. Comandanții străjerilor și străjerii vor avea misiunea de a organiza în gări birouri de primire, iar în Râmnicu-Vâlcea un birou central de triere al refugiaților. Domnul medic primar va asigura asistența medicală, iar în localul Seminarului se va amenaja un dormitor pentru refugiați, aranjând posibilitatea de a servi eventual masa în sala de mese. Baia Seminarului

---

¹ Ioanițiu 1993, p.111.

² Vezi pe larg Pelin 2008, passim.

³ Căruntu 2004. p. 169.

⁴ Căruntu 2004. p. 169.

⁵ Mușat 1992, p. 219.

⁶ Hamangiu 1941, p. 1598-1600.

⁷ Hamangiu 1942, p. 424.

⁸ Hamangiu 1941, p. 1604-1605.

va fi pusă la dispoziția refugiaților când va fi nevoie⁹. Rezultatele acestei întâlniri se vor vedea în *Darea de seamă asupra măsurilor luate de Prefectura județului Vâlcea pentru adăpostirea și îngrijirea refugiaților din Basarabia și Bucovina, evacuați sau refugiați pe teritoriul județului*¹⁰, dare de seamă publicată și în ziarele centrale Curentul și Universul din 26 august 1940. Potrivit acestei *dări de seamă*, cei aproximativ 1000 de refugiați basarabeni și bucovineni ce vor fi primiți pe teritoriul județului Vâlcea, vor fi înregistrați la *Biroul de refugiați*, organizat la Școala primară nr. 1 „Take Ionescu”, birou condus de institutorul N. Mărăcinescu. Alături de acesta, reprezentanți ai poliției și ai funcționarilor din biroul populației au realizat eliberarea carnetelor de identitate și a biletului de cantonare în oraș sau la Seminarul Teologic Sfântul Nicolae, unde au fost amenajate dormitoare¹¹. În cadrul Seminarului s-au organizat funcționarea băii, un cămin de adăpostire de 150 de persoane și o cantină pentru același număr de refugiați. Toți refugiații au fost vizitați de medicii delegați de șeful serviciului medical, cei care au avut nevoie de îngrijire specială fiind internați în spital. Baia funcționează de două ori pe săptămână, vinerea și sâmbăta, combustibilul fiind asigurat de prefectură.

Începutul anului școlar pentru elevii seminariști a dus la mutarea refugiaților, o parte fiind duși la Ocnele Mari, o altă parte la Călimănești. La Seminar au fost cazate în total 150 de persoane, în intervalul 21 iulie – 25 august 1940, cărora li s-a servit un număr de peste 6000 de mese, la care se adaugă 3000 de gustări de dimineață¹².

La Ocnele Mari s-a închiriat un imobil cu 15 camere, parte de locuit, parte rezervat cantinei, închiriat de Prefectură cu o chirie anuală de 24.000 lei. Aici au fost cazate un număr de 10 familii, în total 32 de persoane. Zilnic iau masa 90 – 100 persoane, cu suma de 25 lei (15 asigurați de Prefectură, diferența de 10 lei achitându-se de persoana refugiată). Masa este pregătită de doamnele refugiate, iar conducerea căminului și cantinei se face sub directă supraveghere a Prefecturii de un comitet din 5 persoane refugiate, restul de refugiați fiind cazați în vile particulare¹³.

La Călimănești, căminul are o capacitate de 50 de persoane, funcționând din 20 august 1940, având și o cantină care asigura servirea mesei pentru toți cei cazați. Un al treilea cămin va fi înființat la Râmnicu-Vâlcea, ce va avea un disponibil de 30 de paturi și posibilitatea de a asigura hrana pentru 50 de persoane¹⁴.

Una din prioritățile prefectului a fost aceea de a acorda ajutoare financiare refugiaților. Fiecare refugiat a primit ajutoare cuprinse între 100 și 3000 de lei, în funcție de starea materială, numărul de membri ai familiei etc. Au fost strânse fonduri de la Ținutul Olt – 91.000 lei, Garda Partidului Națiunii din Râmnicu-Vâlcea - 45.505 lei, Societatea Govora – Călimănești – 50.000 lei, Societatea Solidaritatea Vâlcea – 5.000 lei, Crucea Roșie, filiala Vâlcea – 21.870 lei. Un gest

---

⁹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea (în continuare SJANVL), fond Prefectura Județului Vâlcea (în continuare PJV), d. 50 /1940, f. 121.

¹⁰ SJANVL, fond PJV, d. 50 /1940, f. 217-225.

¹¹ SJANVL, fond PJV, d. 50 /1940, f. 219.

¹² SJANVL, fond PJV, d. 50 /1940, f. 220.

¹³ SJANVL, fond PJV, d. 50 /1940, f. 221.

¹⁴ SJANVL, fond PJV, d. 50 /1940, f. 224.

emoționant, demn de amintit, este cel făcut de Comitetul refugiaților polonezi din Băile Govora, care vor da trei spectacole artistice, fondurile obținute fiind vărsate în fondurile destinate refugiaților din Basarabia și Bucovina¹⁵. Lipsurile principale, ținând cont și de perspectiva venirii sezonului rece, constau în îmbrăcăminte, încălțăminte și pături.

În iulie-august 1940, la Râmnicu-Vâlcea s-a organizat un *Comitet de asistență socială*, de colectare de ajutoare în bani sau în natură pentru refugiații basarabeni și bucovineni, pe baza donației voluntare a locuitorilor județului, strângându-se, spre exemplu. următoarele sume de bani¹⁶: Bărbătești - 623 lei, Folești - 616 lei, Horezu - 4.202 lei, Ocnele Mari - 13.880 lei, Nenciuilești - 640 lei, Romanești - 557 lei, Regele Carol al II-lea, azi Costești - 325 lei, Slătioara - 590 lei, Tomșani - 507 lei, Călimănești - 6.493 lei, Bălcești - 1.310 lei, Benești - 1.381 lei, Băbeni Olteț - 1.040 lei, Lăcusteni - 3.249 lei, Râmnicu Vâlcea - 16.890 lei, Brezoi - 8.860 lei, Malaia - 1.210 lei, Voineasa - 990 lei, Vaideeni - 780 lei etc. Totuși, apelul la public pentru strângerea ajutoarelor nu a dat rezultatul așteptat în raport cu necesitățile refugiaților, o cauză fiind aceea că județul era sărac iar recolta distrusă de ploi¹⁷. Merită amintită și atitudinea domnului Simion Popescu, din comuna Milostea, care pune la dispoziția unei familii de refugiați „averea ce o are în comuna Slătioara, compusă din pământ 6 pogoane, inventar agricol și vite, casă de locuit, ca să muncească pământul ce are în schimbul împărțirii pe jumătate a recoltei”¹⁸.

Pretorul Mihai Siminel era delegat la 20 iulie 1940 să conducă *Biroul refugiaților basarabeni și bucovineni*, având ca sarcini principale ținerea evidenței refugiaților, cheltuielile bănești relative la întreținerea sau eventual plata indemnizației refugiaților¹⁹.

Inexistența unui plan de evacuare realizat din timp a făcut ca autoritățile locale să fie surprinse de numărul mare de refugiați. Cu toate acestea, prin evacuarea puținilor vizitatori din stațiunile balneoclimaterice din județ, capacitatea de cazare se estima pentru 10.000 de refugiați la nivelul județului, la 29 iunie 1940²⁰. Prefectul județului Vâlcea, răspunzând unei solicitări a rezidentului regal al Ținutului Olt, în 2 iulie 1940, se angaja să adăpostească aproximativ 1500 de refugiați²¹. Dacă la 10 iulie 1940 prefectul județului Vâlcea solicita ajutor financiar pentru cei 70 de refugiați²², la 15 iulie 1940 se găseau refugiați pe teritoriul județului Vâlcea un număr de 99 de persoane²³, iar la 21 iulie 1940 erau 242 de persoane, urmând a mai sosi un transport cu 100 de persoane²⁴. Aceștia au fost repartizați la internatul Școlii de Menaj I. G. Duca din Râmnicu-Vâlcea și la cel al

¹⁵ SJANVL, fond PJV, d. 50 /1940, f. 223.

¹⁶ SJANVL, fond PJV, d. 60 /1940, f 1-221.

¹⁷ SJANVL, fond PJV, d 50 /1940 , f. 34 -35.

¹⁸ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f. 291.

¹⁹ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f.30.

²⁰ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f. 2.

²¹ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f 17 -18.

²² SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f. 26.

²³ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f. 33.

²⁴ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f. 46.

Seminarului Teologic²⁵. Conform procedurilor adoptate, nici un refugiat nu putea să se stabilească în județ fără știrea și aprobarea Prefecturii; pretorii, șefii poliției și comandanții legiunilor de jandarmi trebuiau să ia măsuri imediate pentru intrarea în legalitate²⁶. La 26 iulie 1940, conform unei noi statistici, în Râmnicu-Vâlcea erau refugiați din Basarabia și Bucovina, un total general de 271 de persoane²⁷.

După retragerea dureroasă din Basarabia și Bucovina, guvernul a încercat să refacă moralul națiunii, făcând apeluri la solidaritate. În ziua de 3 iulie 1940, la ora 13 s-a ținut un minut de reculegere, circulația fiind complet întreruptă, iar drapelele au fost arborate în bernă²⁸.

Pentru autoritățile locale vâlcene, în aceste momente de tragedie națională, devenea prioritară problema ajutorării refugiaților.

„Durerea fără sfârșit trăită de frații noștri din frumoasa și cântata Bucovină, din vechea țară moldovenească de dincolo de Prut și de cei ce s-au rupt din leagănul românismului din țara moșilor, nu ne poate lăsa nemișcați”²⁹.

Colonelul M. Dobriceanu chema populația vâlceană să ajute pe frații noștri din Basarabia și Bucovina, rămași fără cămin, mulți dintre ei goi și flămânzi, stabiliți în județul Vâlcea: „Nu trebuie să uităm că din sărăcia unită a mulțimii, au izvorât dărniciile curate, prin care s-au înfăptuit cele mai mari opere de bine”³⁰.

Prefectul județului, Victor Bărbulescu, lansa și el un apel pentru vâlceni, cerându-le să nu le dea de pomană asistență refugiaților, ci să li să dea de muncă, ca să poată câștiga „o pâine, o haină, un pat pentru iarnă”³¹.

Prin acest apel, prefectul Victor Bărbulescu prezintă și o statistică a celor refugiați din nordul Bucovinei și Basarabia în județul Vâlcea, anume 38 de intelectuali (19 bărbați și 19 femei), 20 de muncitori (18 agricoli, 2 calificați – 6 bărbați și 14 femei) și 4 comercianți (2 bărbați și 2 femei)³².

Toți refugiații solicită ajutor, neavând strictul necesar, printre cei veniți în Vâlcea aflându-se și „elemente sărace studenți, copii de școli secundare și primare, fete de liceu și țărani”³³. Suma necesară lunar pentru refugiații basarabeni și bucovineni, solicitată de prefect în iulie 1940 către rezidentul regal al Ținutului Olt, era de 120.000 lei³⁴. Pe de altă parte, tineretul refugiat cu vârsta între 7-18 ani pentru băieți și 7-21 ani pentru fete a fost luat în îngrijirea organizației carliste Straja Țării, condiția fiind ca ei să fie „fără părinți, dacă părinții sunt concentrați, dacă părinții sunt săraci și nu se pot ocupa de ei”³⁵.

Solidaritate – acesta era cuvântul de ordine transmis de autorități populației civile pentru „a menține cu orice preț tăria și coeziunea morală a întregii

²⁵ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f. 43-44.

²⁶ SJANVL, fond PJV, d. 50/1942, vol. II, f. 5.

²⁷ SJANVL, fond PJV, d. 61/1940, f. 10-17.

²⁸ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 3.

²⁹ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 519.

³⁰ SJANVL, fond PJV, d. 60/1940, f. 1.

³¹ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 519.

³² SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 519.

³³ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940f. 46.

³⁴ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940f. 49.

³⁵ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 50.

populații”³⁶. Nu din egoism sau lipsă de sentimente românești Societatea Govora – Călimănești cerea ca Marele Hotel din Călimănești și Hotelul Palace din Govora – cel mai frumos stabiliment din stațiunile românești – să nu fie rechiziționate, oferind alte stabilimente în cele două stațiuni balneare³⁷. Șeful Poliției din Râmnicu-Vâlcea primise atribuții în a duce la îndeplinire, în conformitate cu Decretul – legea asupra rechizițiilor, publicat în Monitorul Oficial nr. 49/1940, să rechiziționeze un număr de 300 de camere în oraș, pentru cazarea refugiaților³⁸. Tot cu același scop se va crea, la 17 octombrie 1940, Oficiul Județean de Închiriere Vâlcea, condus de reprezentatul proprietarilor - Gheorghe Mihăescu și delegatul Prefecturii - Valeriu Hanciu³⁹. De la 25 octombrie 1940, prefectura a organizat un *Birou al Refugiaților*, care s-a ocupat în mod special de problemele refugiaților, fiind condus de doamna avocat Sabina Copetti, ajutată de unul din refugiați, angajat ca diurnist⁴⁰. Problemele cu care s-au confruntat cei din acest Birou au fost diverse, ele putând fi grupate după greutățile întâmpinate:

- a) Lipsa de numerar pentru ajutoare, singura sursă fiind asistența socială cu fonduri reduse;
- b) Lipsa de locuri vacante pentru plasarea refugiaților;
- c) Lipsa unui cămin și a unei cantine pentru întreținerea în condiții reduse.
- d) Numărul redus al funcționarilor publici din Prefectura județului Vâlcea – 27 peste toate serviciile.
- e) Cu toate acestea, evidența refugiaților se ține într-un registru, unde se înscriu în mod cronologic⁴¹.

Lipsurile erau generate și de faptul că refugiații părăsiseră în grabă Basarabia și Bucovina, averea lor rămânând în mâinile sovieticilor. Prin *Publicațiunea 565/1941*, Biroul de Refugiați aducea la cunoștința tuturor refugiaților de faptul că trebuie să depună la Prefectură o declarație referitoare la averile pierdute, care să cuprindă drepturile și interesele părăsite la fostele lor domiciliu sau sedii; formularul ce urma a fi completat cuprindea numele și prenumele capului familiei, soției și copiilor, localitatea de unde a venit, domiciliul actual și chiar provizoriu, ocupația la momentul părăsirii domiciliului lor, averea părăsită, valoarea ei, dovezi ce eventual posedă la refugiu, punctul de trecere în țară.⁴² Mulți dintre ei vor depune declarații referitoare la aceste averi pierdute, așa cum face și Petru Ghe. Iliescu, ofician sanitar din județul Tighina, care, stabilit la Olteanca, jud. Vâlcea, declara că lăsase în comuna natală: 2 ha de pământ arabil, 1 porc gras etate 10 luni, mobila casei și rufărie, un aparat radio, îmbrăcăminte și încălțăminte necesară pentru două persoane, toate estimate la suma de 194.000 lei⁴³.

Resursele materiale și financiare reduse îi fac pe refugiați să ceară ajutoare de la stat. Gheorghe Iliescu, refugiat din Basarabia, domiciliat în Olănești, cerea cu

³⁶ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 56.

³⁷ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 99.

³⁸ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 42.

³⁹ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 126.

⁴⁰ SJANVL, fond PJV, d. 67/1941, f. 78.

⁴¹ SJANVL, fond PJV, d. 67/1941, f. 78.

⁴² SJANVL, fond PJV, d. 67/1941, f. 17.

⁴³ SJANVL, fond Biroul Refugiaților Vâlcea, d. 7 / 1940, f. 27.

respect „un cât de mic ajutor, de Sfintele Sărbători ale Paștelui, subsemnatul fiind complet lipsit de mijloace, neavând să-mi cumpăr nicio bucată de pâine”⁴⁴. Comandantul Gărzii Naționale a Județului Vâlcea cere să i se repartizeze unei femei refugiate din Bucovina, cu trei copii și soțul concentrat, 181 de kg de grâu și 36 kg de porumb pentru că este „săracă cu desăvârșire și duce o viață de mizerie și lipsă”⁴⁵. Ciucă Toma, din Bălți, stabilit în Roești, jud. Vâlcea, solicită ajutor bănesc, motivând că în refugiu „am luat soția și trei copii, iar toată gospodăria cu mobilă și tot avutul au rămas acolo și două fete de 10 și 12 ani ... iar pe 25 iulie 1940 am dat de altă nenorocire, căci mi-a murit un băiat de 18 ani, iar în prezent am doi băieți care trebuie să meargă la școală și nu au nici haine de îmbrăcat și nici încălțăminte”⁴⁶. Cererile sunt diverse, Iosif Demianovschi, refugiat din Storojineț, cere numirea în serviciu ca notar sau secretar comunal pentru că „nu cunosc nicio meserie și pentru muncă brută sunt infirm de picioare și chiar olog de piciorul drept”⁴⁷.

Prin decizia 77816/20. XI.1940, pentru a face față vicisitudinilor iernii, se permite refugiaților aflați în sate cumpărarea grămezilor de cracă, strângerea uscăturilor din păduri și pășunatul numai în grădinile destinate a fi transformate în islazuri⁴⁸.

Greutățile întâmpinate fac ca unii dintre refugiați să plece la București, sporind numărul acestora în capitală, ministrul de interne cerând rezidenților regali și prefecților de județe să „nu le mai elibereze bilete sau adeverințe de plecare”⁴⁹.

În urma negocierilor dintre România și URSS, li se permite celor care doresc să se reîntoarcă acasă să treacă frontiera prin următoarele puncte de trecere: 1. Bahrinești, situat pe linia Suceava – Cernăuți, lângă orașul Siret; 2. Ungheni; 3. Reni; 4. Ismail. Tabelele cu cei care doreau reîntoarcerea „acasă” trebuiau comunicate comandanților armatelor a III-a (pentru primul punct) de trecere și a IV-a (pentru celelalte trei puncte), așteptând răspunsul acestora pentru data repatrierii⁵⁰. În acest sens, unii dintre refugiați vor reveni la casele lor abandonate, în timp ce alții refuză acest fapt. Sofia Niedzilschi din Bahrinești – Bucovina decide să rămână în Țara Românească⁵¹, la fel și Ciobanu Arseni, originar din Orhei care „nu renunță la supușenia română și renunță definitiv la supușenia rusă și nu voiesc a merge în comuna mea natală unde m-am născut, care astăzi este sub protectorat rusesc”⁵². Ion Cojocoschi, de origine din județul Cahul, renunță de a se duce „la Basarabia să fiu sub comandă rusească. Vreau să rămân definitiv în România”⁵³. Diaconul Nestorian Cicala, venit din județul Orhei la Mănăstirea

---

⁴⁴ SJANVL, fond PJV, d. 67/ 1941, f. 297.

⁴⁵ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 449.

⁴⁶ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 451.

⁴⁷ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 416.

⁴⁸ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 196.

⁴⁹ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 27.

⁵⁰ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 24.

⁵¹ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 524.

⁵² SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 256.

⁵³ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 241.

Govora, vrea să rămână în țara „căreia au aparținut și părinții mei, actualmente sub stăpânire străină și bolșevică în URSS, față de care totdeauna au avut oroare”⁵⁴.

Viața culturală trebuia să continue și pentru cei refugiați, principalele instituții pentru păstrarea spiritualității naționale fiind școala și biserica.

Adresa ministerului educației nr. 199831/1940 B, adresată prefectului, stabilea reperatele educației elevilor refugiați. Toți elevii refugiați erau scutiți de orice taxă școlară, cei fără părinți sau veniți cu părinții și având media de cel puțin 7 (șapte) pot beneficia de bursă dacă o cer directorilor școlii. Directorii erau obligați să întocmească fișele elevilor (care să cuprindă inclusiv situația materială), să le acorde gratuit rechizite și manuale, să le asigure cazarea în internatele școlare sau la oamenii „pătrunși de milă și dragoste față de copii”⁵⁵. Elevii refugiați vor putea fi înscriși în orice școală de stat, în baza declarației scrise a părinților, chiar peste numărul maxim prevăzut de legislația în vigoare.⁵⁶ Dacă numărul ar fi fost prea mare, cu acceptul ministerului se puteau crea clase paralele, elevii trebuind ajutați printr-o purtare prietenească⁵⁷. La Liceul de fete nr. 2 Râmnicu-Vâlcea (astăzi Colegiul Național Mircea cel Bătrân din Râmnicu-Vâlcea), în 17 octombrie 1940, erau înscrise 34 de eleve, scutite de taxe, iar prin grija Comitetului școlar s-au dat 15.000 lei, din care s-au cumpărat stofă pentru paltoane, căptușeală, vatelină, cărți și rechizite. Doamnele profesoare au contribuit cu bani pentru confecționarea paltoanelor și s-au primit ajutoare constând în: ciorapi, jerseuri, rechizite școlare, un pat complet, lenjerie și cele necesare pentru lucrul de mână⁵⁸. Din cele 34 de eleve refugiate, 14 erau din Basarabia și 4 din Bucovina, celelalte fiind eleve refugiate din Transilvania (14 elevi) și Cadrilater (4 eleve)⁵⁹.

Prin aceste acțiuni, similare și în alte școli din județul Vâlcea, se arăta că „dragostea și mila față de frații noștri năpăstuiți de soartă, conștiința națională de care au fost animate școala și toți slujbașii ei, au reușit să dezlege, cel puțin vremelnic, problema așezării și a unei școlarizări aproape normală a celor 12517 elevi refugiați la nivel național”⁶⁰.

De pe urma raptului sovietic a avut de suferit și biserica ortodoxă și slujitorii ei. S-au luat măsuri ca preoții să fie încadrați în bisericile aparținând Mitropoliei Olteniei; în total vor fi repartizați 62 de preoți, diaconi și cântăreți (54 basarabeni și 8 bucovineni).⁶¹ Se observă o oarecare ostilitate față de unii preoți, provenită din situația neclară a atribuțiilor lor⁶². Un grup de enoriași din comuna Pietrari face o cerere prin care solicită doi preoți refugiați ca urmare a decesului preotului Gavril Sacerdoțeanu, întrucât „nu e nedrept ca unii să moară de foamete și alții să ia din două părți, căci preoții vecini se luptă ca fiarele pentru suplinire și chiar detașare la

⁵⁴ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 383.

⁵⁵ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 140.

⁵⁶ Arhiva Colegiului Național Mircea cel Bătrân Râmnicu-Vâlcea (în continuare ACNMBRV), d. 2/1940, f. 6.

⁵⁷ ACNMBRV, d. 2/1940, f. 82.

⁵⁸ ACNMBRV, d. 2/1940, f. 129.

⁵⁹ ACNMBRV, d. 2/1940, f. 157.

⁶⁰ ACNMBRV, d. 2/1940, f. 271.

⁶¹ Arhivele Arhiepiscopiei Râmnicului (în continuare AAR), d. 26/1940, datat 14 august 1940.

⁶² AAR, d. 27/1940, datat 19.X.1940.

parohiile lor, lăsând impresia destul de detestabilă în sufletele noastre de buni credincioși ce ni le-a făurit decedatul preot”⁶³. Preoți refugiați slujesc la Lungesti, Crețeni, Govora, Mamotești, dar și în Râmnicu-Vâlcea la Catedrala episcopală Sf. Nicolae, Biserica Buna Vestire, Biserica Cetățuia, Biserica Toți Sfinții⁶⁴. Unii își exprimă mulțumirea pentru repartizarea primită, așa cum face și preotul Petru Ababei, utilizat la Catedrala episcopală din Râmnicu-Vâlcea „căci fiind utilizat la oraș am posibilitatea de a-mi întreține la școală cei doi copii”⁶⁵.

Nu numai preoți s-au refugiat din teritoriile răpite, ci și instituții religioase cu avutul lor, cea mai importantă fiind Mitropolia Bucovinei de la Cernăuți. Prin Procesul-verbal din 3 iulie 1940, încheiat între protoiereu Victor Berariu, de la Mitropolia Bucovinei, și Ioan Popescu, administrator general al bunurilor Eparhiilor Mitropoliei Olteniei, Râmnicului și Severinului, se constata aducerea cu trenul în Palatul fostei Episcopii a 20 de lăzi (unele cu sigiliul rupt din cauza deselor transbordări) și depozitarea lor în camerele dinspre paraclis și corpul Palatului. În lunile iulie – septembrie 1940, au fost trimise 7 lăzi către alte destinații, având diverse conținuturi (lumânări, icoane, cărți, obiecte personale), restul de 13 rămânând la Râmnicu-Vâlcea (acestea conțin printre altele și odoare de la mănăstirile Moldovița, Sucevița, Dragomirna)⁶⁶. La 5 iulie 1940, Mitropolia Olteniei cerea Prefecturii județului Vâlcea personal de pază pentru ca toate cele aduse, și cum aceste obiecte sunt de valoare, să fie asigurate, pentru că mitropolia nu dispunea de personal de pază. Din dispoziția prefectului, Garnizoana va funcționa cu două santinele la Episcopie⁶⁷.

În genere, relațiile dintre localnici și refugiați au fost pașnice, de compasiune și ajutor acordat celor veniți din Bucovina și Basarabia. „Râmnicul a primit, acum, valuri de refugiați basarabeni din toate categoriile sociale. Au venit îndeosebi foarte mulți preoți din Basarabia: pr. Leu, pr. Țurcan, pr. Rață, cei trei frați preoți Silvestru etc. Toți au fost primiți cu brațele deschise și încadrați imediat în posturi. Din Bucovina, s-a refugiat în orașul nostru Facultatea de Teologie din Cernăuți”⁶⁸.

Uneori însă, pentru unele fapte, apar și tensiuni între localnici și refugiați. Într-un memoriu⁶⁹ adresat prefectului județului Vâlcea, preotul Tomescu Ion, director al Seminarului Teologic Sf. Nicolae din Râmnicu-Vâlcea, deplânge faptul că refugiații se urcă în pomii din curtea Seminarului rupând crengile și luând fructele necoapte, se înapoiază noaptea târziu, în stare de ebrietate, făcând scandal, înjurându-se și bătându-se până la sânge. Ceilalți se plâng că nu au liniște și nu se pot odihni, unii au pretenții la masă, cerând să li se gătească și să servească masa separat. La zilele de sărbătoare nici măcar un sfert dintre ei nu merg la biserică, preferând să se plimbe prin oraș. Refugiații nu vor să ajute la treburile zilnice din cadrul căminului pretextând că ei au venit aici ca refugiat și că nu au venit la muncă. De altfel, se creează „o nouă profesiune, aceea de refugiat și asociații care

⁶³ AAR, d. 27/1940, datat 31.VII.1940.

⁶⁴ AAR, d. 28/1940, f. 49.

⁶⁵ AAR, d. 28/3/1940, f. 195.

⁶⁶ AAR, d. 192/1940, datat 3 iulie 1940.

⁶⁷ SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 24.

⁶⁸ Angelescu 2005, p. 344.

⁶⁹ SJANVL, fond PJV, vol. I, d. 51 /1940, f.178.

strâng bani și obiecte pentru ajutorul refugiaților”⁷⁰. Printr-o adresă a prefecturii județului Făgăraș, prefectul județului Vâlcea era înștiințat că un anume avocat Bercaciu Vasile „face parte din categoria acelor refugiați care vor să devină pensionari ai statului, fără a munci... cât a stat la Făgăraș a înțeles să trăiască numai din ajutoare, fără a se gândi să-și creeze o existență onorabilă și să se încadreze în rândul avocaților din baroul local”⁷¹.

Alteori, funcționarii publici, ofițerii și proprietarii, speculând drama refugiaților, încasează diferite sume necuvenite, prin procedee înjositoare – trecerea pe listă a celor care nu trebuiau să primească aceste ajutoare⁷².

Dispute apar și între refugiați, așa cum vedem în cererea preotului Chiril Postui, refugiat din comuna Larga, județul Hotin, care, solicitând rămânerea pe post la biserica Sf. Dumitru, motiva că „Eu m-am refugiat din Basarabia în jur de 28 iunie 1940, și toți cei care s-au refugiat în primele zile pot fi socotiți naționaliști, nu cei care au încercat mai întâi raiul bolșevic și apoi vin și se dau aici naționaliști. Unii au primit chiar cu pâine și sare pe bolșevici, apoi cei veniți în urmă au venit și cu bani groși și ne sfidează pe noi cei ce n-avem”⁷³.

Unii dintre cei care „au încercat raiul bolșevic” vor fi suspectați și de serviciul de spionaj român ca fiind infiltrați de sovietici. Prin ordinul circular 108537/iulie 1940 dat de Marele Stat Major către Legiunile de jandarmi regionale se specifica că „serviciile de spionaj sovietic au luat măsuri pentru a-și organiza în România o cât mai completă rețea de informații”, de aceea „clandestinii veniți din Basarabia și Bucovina ocupată vor fi reținuți și trimiși la Marele Stat Major”. Și „refugiații trecuți oficial prin comisiile de repatriere vor fi riguros cercetați de personalul Marelui Stat Major, polițienesc și jandarmi afectați acestor comisii, după cerere. Cei suspecți vor fi reținuți și trimiși spre cercetări amănunțite, cei asupra cărora nu se poate defini nicio suspiciune vor fi dați în supravegherea organelor de poliție din localitățile unde se vor așeza”. Deplasarea dintr-o localitate într-alta, se putea face doar dacă se cere permisiunea prefectului județului respectiv și are avizul Poliției și Legiunii de Jandarmi. Pentru aceasta se va proceda imediat la razii în fiecare localitate⁷⁴. O razie generală s-a efectuat în întregul județ Vâlcea, în noaptea de 31 iulie spre 1 august 1940, cu efective militare, pe 6 centre de control, fiind arestate un număr de 41 de persoane, care au fost trimise la Comenduirea Pieței, și având situația militară neclară, parte au fost arestați, parte au fost verificați și lăsați să plece⁷⁵.

Cele mai multe dintre aceste conflicte sunt date de lipsurile pe care le îndură refugiații, cu toate eforturile depuse de autorități și localnici. În petițiile lor apare necesitatea plății alocației lunare însoțită deseori cu formule de genul „pentru că vine iarna și nu am nici un sprijin de la nimeni”⁷⁶; „suntem goi și flămânzi”⁷⁷; „cu

⁷⁰ SJANVL, fond Regimentul de Poliție Drăgășani, d. 6./1940, f. 46.

⁷¹ SJANVL, fond PJV, d. 67/1941, f. 19.

⁷² SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 153.

⁷³ AAR, d. 28/3/1940, f. 176.

⁷⁴ SJANVL, fond Legiunea de Jandarmi Vâlcea, d. 10/1940, f. 249-251.

⁷⁵ SJANVL, fond Legiunea de Jandarmi Vâlcea, d. 10/1940, f. 253.

⁷⁶ SJANVL, fond Biroul Refugiaților, d. 7/1941, f. 4, 5, 10.

⁷⁷ SJANVL, fond Biroul Refugiaților, d. 7/1941, f. 12.

ultimii bani vă scriu această carte poștală”⁷⁸, „n-am nicio posibilitate de trai”⁷⁹, în timp ce „dumneavoastră aveți ce mânca, cu ce vă îmbrăca, ce vă pasă de ceilalți”⁸⁰.

Pentru unii clipele refugiului sunt dramatice; într-o carte poștală din 22 septembrie 1940, Guminski Helene din Gura Humorului își compătimea prietena refugiată la Călimănești, Topolnițchi Mihalina: „ce mai faci acolo între oameni străini? Te rog vino la mine. Peste iarnă poți să stai la mine, eu te voi întreține. Acolo vei muri de foame!”⁸¹. Iar într-o altă situație, Adrian Onciul din Cernăuți îl anunța pe prefect, la 14 noiembrie 1941, că: „Am sosit la Râmnicu-Vâlcea din Cernăuți spre a vizita mormântul soției mele care a decedat aici în timpul refugiului. După ce am terminat aici toate aranjamentele mele, aș dori să mă întorc acasă”⁸².

Acasă ... Acasă se vor întoarce toți basarabienii și bucovinenii peste un an, când va fi pornit ceea ce autoritățile române vor numi *Războiul Sfânt*. Acest război antisovietic va începe în seara zilei de 22 iunie 1941, în demersul nostru nu vom insista asupra evenimentelor din cursul acestui război, nefăcând obiectul acestui studiu. Victoriile germano-române și depărtarea frontului de la Nistru spre inima Rusiei au permis rechemarea acasă a refugiaților. Telegrama dată de mareșalul Antonescu, la 24 iulie 1941, specifica faptul că „proprietarii din Bucovina și Basarabia ce se găsesc ... să se poată întoarce la proprietățile lor și să le lucreze fără a avea voie să se întoarcă din nou în Regat, până ce nu se vor da noi dispozițiuni”⁸³.

Însă acasă nu mai era așa cum lăsaseră: rude deportate sau ucise și aruncate în cine știe ce groapă comună, deportate în Siberia, bisericile închise și gospodăriile distruse⁸⁴. Trebuiau să o ia de la început. Alături de basarabeni vor merge și oierii din Vaideeni, jud. Vâlcea, care iernau în județele de sud ale Basarabiei, unde, așa cum spune Mihai M. Vinereanu, „erau locuri bune de pășunat pentru oi”⁸⁵ și exista tradiția transumanței vaideenilor cu turmele lor în această zonă.

Cruciada împotriva bolșevismului, începută în 22 iunie 1941, avea să se încheie tragic pentru România; contraofensiva sovietică după bătălia de la Stalingrad și răsturnarea de alianțe la 23 august 1944 vor duce la pierderea nordului Bucovinei și a Basarabiei. Cetățenii români ai acestor locuri vor deveni iarăși pribegi în propria țară...

---

⁷⁸ SJANVL, fond Biroul Refugiaților, d. 7/1941, f. 3.

⁷⁹ SJANVL, fond Biroul Refugiaților, d. 7/1941, f. 7.

⁸⁰ SJANVL, fond Biroul Refugiaților, d. 7/1941 f. 3.

⁸¹ SJANVL, fond PJV, d. 51/1940.

⁸² SJANVL, fond PJV, d. 68/1941, f. 188.

⁸³ SJANVL, fond PJV, d. 50 /1940, f. 260.

⁸⁴ Dina, Ivașcu 1998.

⁸⁵ SJANVL, fond PJV, d. 68/1941, f. 116.

BIBLIOGRAFIE

Izvoare inedite

Arhivele Arhiepiscopiei Râmnicului, d. 26 / 940, 27/1940 d. 28/1940, d. 28/3/1940, d. 192/1940.

Arhiva Colegiului Național Mircea cel Bătrân Râmnicu-Vâlcea, d. 2/1940.

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea:

fond Biroul Refugiaților Vâlcea, d. 7/1940;

fond Legiunea de Jandarmi Vâlcea, d. 10/1940;

fond Prefectura Județului Vâlcea d. 50/1940, 60/1940, 61/1941, 67/1941, 68/1941;

fond Regimentul de Poliție Drăgășani, d. 6/1940;

fond Revizoratul Școlar Vâlcea, d. 1/1944.

Izvoare edite

Hamangiu 1941 – Constantin Hamangiu, *Codul general al României*, București, 1941.

Hamangiu 1942 – Constantin Hamangiu, *Codul general al României*, București, 1942.

Lucrări speciale

Angelescu 2005 – Nicolae Angelescu, *Memoriile unui om obscur*, Râmnicu – Vâlcea, Editura Adrianso, 2005.

Căruntu 2004 – Mihai Aurelian Căruntu, *Bucovina în al doilea război mondial*, Iași, Editura Junimea, 2004.

Dina, Ivașcu, 1998 – Doru Dina, Ion Ivașcu, *Uragan la paralele 46-48*, Editura Scribul, 1998.

Ioanițiu 1993 – Mircea Ioanițiu, *Amintiri și reflecțiuni*, București, Editura Enciclopedică, 1993.

Mușat 1992 – Mircea Mușat, 1940. *Drama României Mari*, București, Editura Fundației România Mare, 1992.

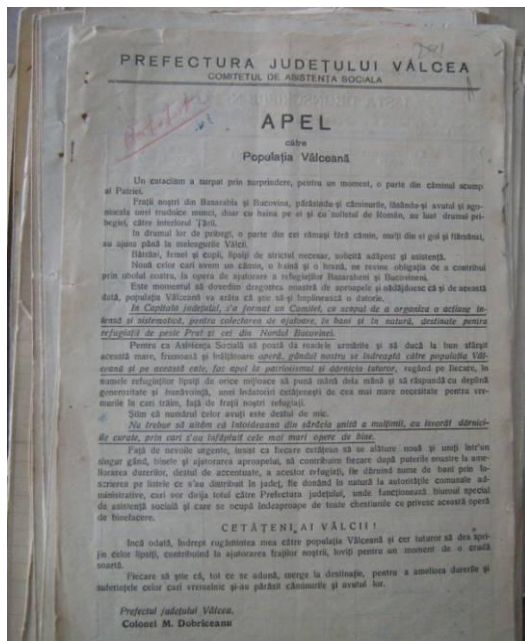
Pelin 2008 – Mihai Pelin, *Săptămâna patimilor*, Editura Compania, 2008.

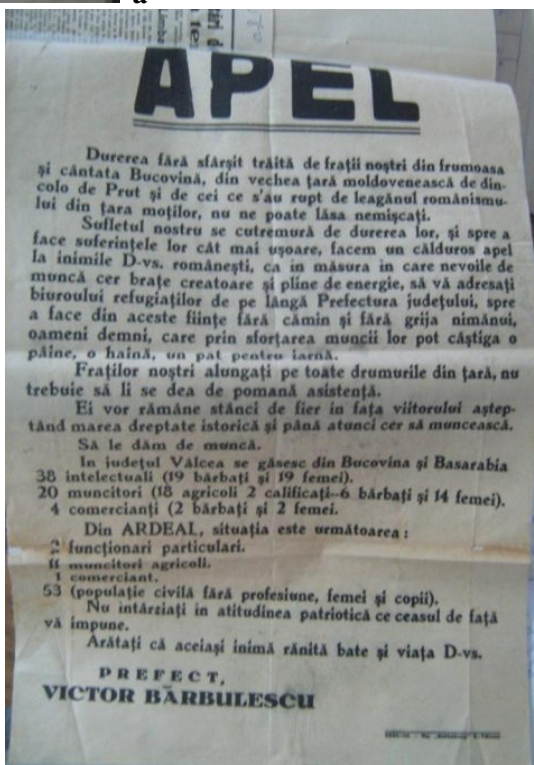
Foto 1: Refugiați basarabeni. Sursa: <http://istoriamilitara.org/stiinta/publicatii/527-pagini-negre-ale-basarabiei-1940-1941.html>

Foto 2: București, 1940. Zi de doliu național pentru pierderile teritoriale.
Sursa: http://www.rgnpress.ro/rgn_13/categorii/eveniment/9745-flash-mob-la-bucuresti-pentru-comemorarea-ocuprii-basarabiei-nordului-bucovinei-i-tinutului-herai-de-ctre-sovietici-.html

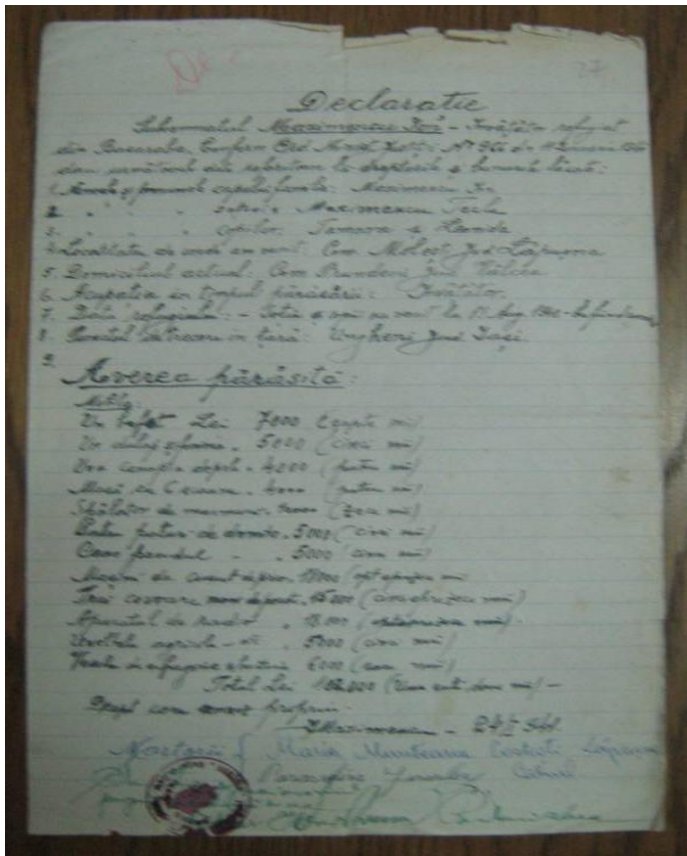

a

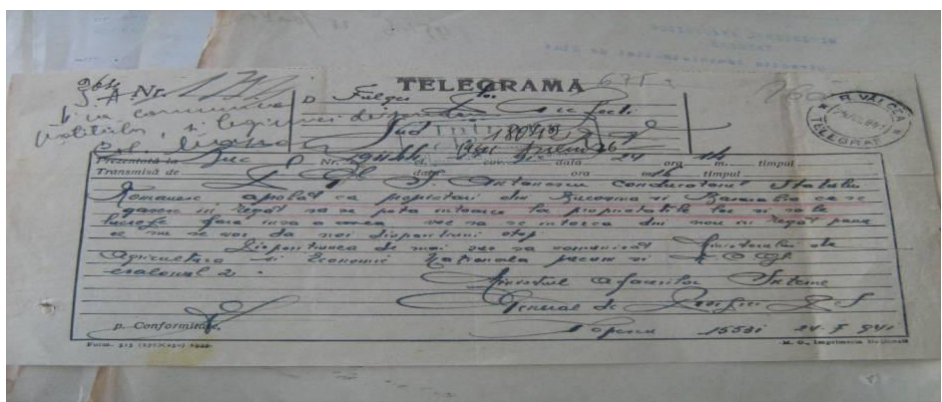

b

Foto 3 a, b: Apeluri lansate de prefectii județului Vâlcea în anul 1940. Sursa: SJANVL, fond PJV, d. 60/1940, f. 1./ d. 50/1940, f. 519 .

Foto 4: Declarația învățătorului Maximencu Ion – comuna Molești, județul Lăpușna. Sursa: SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 27.

Foto 5: Telegramă din 24 iulie 1941 prin care se aprobă revenirea în Bucovina și Basarabia. Sursa: SJANVL, fond PJV, d. 50/1940, f. 260